

B. J. Spinoza

Spinoza Kring Soest

Spinoza's ratio en de algoritmen

lezing door Dr. Henk Jan Hoekjen

6 maart 2021

**Locatie: Fletcher Hotel Het Witte Huis
Birkstraat 138,
3768 HN Soest**

B. J. Spinoza

Spinoza Kring Soest

Lezing

Spinoza wordt in lesboeken vaak geportretteerd als rationalist. Dit is begrijpelijk gezien het grote belang dat Spinoza toekent aan de ratio voor de mens die zich wil ontworstelen aan de invloed van externe prikkels. Niettemin zijn er redenen om enige kanttekeningen te plaatsen bij een rationele-al-te-rationele opvatting van Spinoza's filosofie. In deze lezing zal dr. Henk-Jan Hoekjen middels een beschouwing van onder meer het toenemende belang van algoritmes in ons dagelijks leven een overzicht geven van de manieren waarop de ratio behulpzaam zou kunnen zijn bij het navigeren in de ons niet zelden vijandige externe natuur. Daarbij wordt het toenemende belang van algoritmes aan een kritische beschouwing onderworpen.

Algoritmes zijn ontegenzeggelijk beloftevol bij het oplossen van tal van problemen. Ook vanuit Spinozistisch oogpunt is er op het eerste gezicht alle reden om verheugd te zijn over de opkomst van dergelijke ogenschijnlijk rationele instrumenten. Tegelijkertijd kent deze ontwikkeling een aantal problemen. Zogenoemde 'feedbackloops' kunnen er bijvoorbeeld voor zorgen dat algoritmes leiden tot een arbitraire mummificering van de werkelijkheid. Zolang deze verstarring beperkt blijft tot ons klantprofiel bij online

B. J. Spinoza

Spinoza Kring Soest

winkels is er nog relatief weinig aan de hand. Maar het wordt bedreigender en maatschappelijk relevanter wanneer we ons realiseren dat ook de inzet van politie en onze nieuwsvoorziening in toenemende mate door algoritmes bepaald worden.

Aan de hand van Spinoza's opvatting van de ratio – ofwel de 'tweede kennissoort' – zal dr. Hoekjen betogen dat algoritmes in feite minder rationalistisch zijn dan zij lijken. In evidente analogie met een driedeling die Friedrich Nietzsche hanteert in zijn tweede oneigentijdse beschouwing, wordt hierbij onderscheid gemaakt tussen antiquarisch, monumentaal en kritisch rationalisme. Alleen de laatste variant van rationalisme – die niet alleen het nut, maar ook de nadelen van de ratio voor het leven aan de orde stelt – biedt volgens Hoekjen een solide fundament voor een duurzame liberaal-democratische samenleving.

Toegangsprijs: incl. koffie/thee in de pauze bij vooruitbetaling
€ 20,00 op banknr: NL 44 INGB 0001 9886 01
t.n.v. S.C. Pasman - Sakkers of € 25,00 gepast en
contant aan de zaal.

Datum: 6 maart 2021

Tijd: 14.00 tot 16.30 uur. Ontvangst 13.30 uur

Plaats: Fletcher Hotel Het Witte Huis
Birkstraat 138, 3768 HN Soest

Aanmelden: info@spinozakringsoest.nl

B. J. Spinoza

Spinoza Kring Soest

Henk Jan Hoekjen

Henk Jan Hoekjen (geboren als Jan Hendrik) woont in Epe en studeerde Geschiedenis aan de Rijksuniversiteit in Groningen en Filosofie aan de universiteit in Utrecht.

Op 1 november 2018 verdedigde hij aan de Universiteit van Utrecht zijn proefschrift: *'Pars melior nostri. The Structure of Spinoza's Intellect'*. Daarin geeft hij een beschouwing over de metafysische structuur van Spinoza's *Ethica* op basis van een grondige analyse van de notie 'intellect'. Een belangrijke gebeurtenis, want zo vaak promoveert er in Nederland niet iemand op Spinoza en dan ook nog eens op dit onderwerp: het intellect bij Spinoza!

Zijn copromotor was professor Piet Steenbakkers.

Wat filosofie voor de Epenaar betekent? "Hetzelfde wat voetballen is voor een voetballer, dansen voor een ballerina en darten voor een darter: een manier om iets meer te doen dan alleen maar eten en slapen, en daarbij ook nog het idee te hebben dat het op de een of de andere manier zinvol en bevredigend is. Ik houd mij bezig met filosofie om precies dezelfde reden waarom ik bijvoorbeeld ook muziek maak:

B. J. Spinoza

Spinoza Kring Soest

om heel af en toe een prachtig doelpunt te kunnen scoren. Te merken dat ik met al dat schijnbaar nutteloze gezwier plotseling precies de roos raak."

Henk-Jan Hoekjen miste een boekje voor kinderen over filosofen en schreef daarom zelf: *FilosoWIE? – Grote denkers voor kleine deugnieten*, een (voor)leesboek dat een hiaat vult in het huidige aanbod kinderboeken. "Er zijn allerlei kinderboeken met min of meer filosofische thema's", aldus Henk Jan. "Maar een boek waarin op vermakelijke wijze de geschiedenis van de filosofie uit de doeken wordt gedaan, was er nog niet. Omdat ik mijn eigen kinderen ook over dit onderwerp wil voorlezen, heb ik het boek zelf maar geschreven. In 24 korte hoofdstukken worden de belangrijkste filosofen uit de westerse filosofie behandeld. Zo passeren onder meer Socrates, Plato, Aristoteles, Descartes, Hume, Kant, Nietzsche en Heidegger de revue. Hoewel deze denkers natuurlijk niet uitputtend behandeld worden, krijgen lezertjes dankzij 'FilosoWIE?' toch een goed beeld van de gedachten van deze en andere kopstukken uit de filosofiegeschiedenis."

Henk Jan is hoofdredacteur bij Uitgeverij Gelderland, onder meer voor het vaktijdschrift *Inside Information*. Tevens is hij lector aan de Wittenborg University of Applied Sciences en communicatiemedewerker bij het Center for People and Buildings in Delft.

B. J. Spinoza

Spinoza Kring Soest

Cursus

In het voorjaar van 2021 geeft Henk Jan Hoekjen een cursus over de zogenoemde ‘pantheïsme-strijd’ die aan het eind van de 18e eeuw woedde in Duitsland. Een aantal vooraanstaande dichters en denkers, waaronder Lessing, Goethe, Kant, Mendelsohn en Jacobi, ging daarbij in debat over de precieze strekking van Spinoza’s filosofie. Deze strijd is van grote invloed geweest op de canonisering van Spinoza. Het is niet overdreven om te stellen dat Spinoza tegenwoordig alom erkend wordt als een van de grootste filosofen uit de westerse traditie omdat er gedurende – en als gevolg van – de ‘pantheïsme-strijd’ een fundamentele omkering in de waardering voor Spinoza’s denken plaatsvond. Waar Spinoza tot het einde van de achttiende eeuw vooral beschouwd werd als een atheïst wiens werk men zoveel mogelijk ongelezen moest laten, herkenden Duitse romantici en idealisten in Spinoza’s filosofie een belangrijke en niet langer te negeren bron voor een beter begrip van de werkelijkheid.

In de cursus zal Henk-Jan Hoekjen het – vaak spannende – verloop van de discussie uit de doeken doen. Centraal staat daarbij de vraag hoe de verschillende deelnemers aan de pantheïsmestrijd de filosofie van Spinoza interpreteerden, en in hoeverre deze interpretatie vanuit het hedendaagse begrip van Spinoza’s filosofie nog overeind gehouden kan worden.

B. J. Spinoza

Spinoza Kring Soest

In die zin zal het spannende verloop van de achttiende-
eeuwse discussie tijdens de cursus dienen als ‘prisma’ voor
een beter begrip voor Spinoza’s ook in de eenentwintigste
eeuw nog altijd uitdagende filosofie.

Data: 27 maart, 10 en 24 april, 15 en 29 mei. 26 juni 2021

B. J. Spinoza

Spinoza Kring Soest

Spinoza Kring Soest

Info: Gonny Pasma - Sakkers
telf.nr: 06-44876223
e-mail: info@spinozakringsoest.nl
website: www.spinozakringsoest.nl